

Pierre Dardot¹ – Christian Laval²

Κρατική κυριαρχία ή κοινή αλληλεγγύη

Μετάφραση – Εισαγωγή:

Αντώνης Γαλανόπουλος, Νεφέλη Ραψομανίκη³

Εισαγωγή

Σε άρθρο τους τον Μάρτιο, οι Pierre Dardot και Christian Laval, διεθνώς γνωστοί για την δουλειά τους πάνω στα «Κοινά» και την νεοφιλελεύθερη κοινωνία, χαρακτήρισαν την πανδημία ως πολιτική πρόκληση για τους πολιτικούς και οικονομικούς θεσμούς. Παρατηρούμε σε αυτή τη συγκυρία την εμφατική επιστροφή του κράτους ως κρίσιμου παράγοντα. Για ποιο κράτος όμως μιλάμε;

Σε αυτό το κείμενό τους, το οποίο δημοσιεύθηκε αρχικά στην Γαλλική ιστοσελίδα [AOC \[Analyse Opinion Critique\]](#), οι Dardot και Laval δείχνουν ότι ακριβώς τη στιγμή που χρειαζόμαστε το αντίθετο του νεοφιλελεύθερου κράτος,

---

¹ Ο Pierre Dardot είναι φιλόσοφος, ερευνητής της ομάδας Sophiarol στο πανεπιστήμιο Paris-Nanterre.

² Ο Christian Laval είναι Ομότιμος Καθηγητής Κοινωνιολογίας στο πανεπιστήμιο Paris-Nanterre και μέλος της Sophiarol (ερευνητική μονάδα για την κοινωνιολογία, την φιλοσοφία, την ανθρωπολογία και την πολιτική).

³ Μέλη του Ομίλου Φίλων του Ινστιτούτου Νίκος Πουλαντζάς Θεσσαλονίκης

επιστρέφει ένα κράτος βαμμένο με εθνικά χρώματα, επιστρέφει ο κρατικός αυταρχισμός και ο ανταγωνισμός μεταξύ των κρατών. Η κυριαρχία του εθνικού κράτους αναδεικνύεται στο απαραίτητο μέσο για τον ανταγωνισμό και τον οικονομικό πόλεμο που θα ακολουθήσει.

Οι δυο συγγραφείς, με τη σκέψη ότι δεν μπορεί να υπάρξει κρατική απάντηση σε μια παγκόσμια κρίση, θέτουν το δίλημμα «κρατική κυριαρχία ή κοινή αλληλεγγύη», προτάσσοντας το κοινωνικό κράτος, την αλληλεγγύη και τη διεθνή συνεργασία. Διαφορετικά, η μέρα «μετά» την πανδημία, θα είναι ίδια με την μέρα «πριν» την πανδημία, μόνο που ο ανταγωνισμός θα είναι σκληρότερος.

Ο φιλόσοφος Pierre Dardot και ο κοινωνιολόγος Christian Laval θέτουν στο επίκεντρο της ανάλυσης και της κριτικής τους την ιδέα της κυριαρχίας του κράτους και του οικονομικού ορθολογισμού που οδηγούν το νεοφιλελεύθερο κράτος να αποκαλύψει την νεκροπολιτική του διάσταση.

Pierre Dardot – Christian Laval

Κρατική κυριαρχία ή κοινή αλληλεγγύη

Δεδομένου ότι ο θάνατος είναι σήμερα παντού, επανατοποθετούμε την ελπίδα μας στο κράτος. Την χρονιά 1978-79, ο Foucault μίλησε για τη *βιοπολιτική*: από τον 18^ο αιώνα και μετά, το σύγχρονο κράτος έγινε ο εγγυητής της ζωής, χαρίζει ζωή και «αφήνει» τον άλλον να πεθάνει, αντίθετα με τον παλιό κυρίαρχο που είχε το απεχθές δικαίωμα της θανάτωσης. Εξουσία, δηλαδή, να διαχειρίζεται τη ζωή παρά εξουσία θανάτωσης. Παρ' όλα αυτά, ο πληθυσμός αντιμετωπίζει το παρόν υπό το φόβο της εγκληματικής αμέλειας των δημόσιων αρχών που, για να εξοικονομήσουν λίγα χρήματα υπό την πίεση του Υπουργείου Οικονομικών και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, αγνόησαν σκόπιμα τις προειδοποιήσεις των επιστημόνων σχετικά με τον κίνδυνο της πανδημίας. Το κράτος πρώτα εξέθεσε στον κίνδυνο της μόλυνσης τους υγειονομικούς, τους καθημερινούς εργαζόμενους και όλους αυτούς που αναγκάζονται να πάνε χωρίς μάσκες στο μέτωπο της παραγωγής, πριν εκθέσουν το σύνολο του πληθυσμού ισχυριζόμενοι ότι οι μάσκες ήταν αναγκαίες μόνο για το υγειονομικό προσωπικό και τους φορείς του ιού. Το νεοφιλελεύθερο κράτος των τελευταίων τριάντα ή σαράντα χρόνων έχει συνεπώς βίαια αποκαλύψει την

νεκροπολιτική του πλευρά, με τους όρους του Achille Mbembe. Ανακαλύπτουμε ότι ενσαρκώνει μια νέα μορφή της κυριαρχικής εξουσίας της θανάτωσης. Δικαιολογημένα μιλάμε για μια υπολογισμένη έκθεση σε θάνατο ολόκληρων μερίδων του πληθυσμού, που θυσιάζονται κυνικά στη λογική του μέγιστου κέρδους και της μείωσης του κόστους.

Σε μια συνέντευξη στην Le Monde⁴, που δημοσιεύθηκε στις 24 Μαρτίου, ο Agamben κρύφτηκε πίσω από την έννοια των «αντικειμενικών -τρόπον τινά- συνομωσιών», φτάνοντας στο σημείο να αναφερθεί στον Foucault για να δικαιολογήσει καλύτερα τον εαυτό του όταν μίλησε τον Φεβρουάριο για την «επινόηση» μιας επιδημίας. Οφείλουμε στον τελευταίο την ιδέα μιας στρατηγικής «χωρίς υποκείμενο» ή «χωρίς στρατηγό», αλλά το να εξισώνουμε αυτήν την ιδέα με εκείνη της αντικειμενικής συνωμοσίας πρόκειται για ακραία σύγχυση. Αυτή η συνωμοσιολογία χάνει το κύριο σημείο: οι κυβερνώντες έκαναν τα πάντα όχι για να αυξήσουν τεχνητά τον κίνδυνο, αλλά, αντίθετα, για να ελαχιστοποιήσουν την απειλή. Έπρεπε να σώσουν με κάθε κόστος την «οικονομία», παρά την ζωή, κι όχι να «αναστείλουν τη ζωή για να την προστατεύσουν», όπως ισχυρίζεται ο Agamben.

Το παλιό απολυταρχικό υπόβαθρο του Κράτους επανεμφανίζεται

Οι νεοφιλελεύθεροι σπεύδουν να απαιτήσουν την επιστροφή του κράτους όταν καταρρέει η καπιταλιστική οικονομία. Δεν πρόκειται για κάτι καινούργιο. Αύριο οι ίδιοι άνθρωποι θα παραπονεθούν: πάρα πολλοί φόροι, πάρα πολλές χρεώσεις, πάρα πολλές δημόσιες δαπάνες, πάρα πολλά χρέη. Ήδη τα ακούμε. Το ερώτημα που γρήγορα επισκιάζεται είναι για ποιο κράτος μιλάμε όταν εξυμνούμε την «επιστροφή» του. Διότι ποιος μπορεί να πει ποιο κράτος αναδύεται εν μέσω της πανδημικής κρίσης που βιώνουμε; Εάν πρέπει να ελπίζουμε σε ενίσχυση του κοινωνικού κράτους, γεγονός που θα του επιτρέψει να εκπληρώσει την αποστολή του για την προστασία της υγείας, δεν θα πρέπει να ανησυχούμε ταυτόχρονα για

---

⁴ Συνέντευξη στον Nicolas Truong https://www.lemonde.fr/idees/article/2020/03/24/giorgio-agamben-l-epidemie-montre-clairement-que-l-etat-d-exception-est-devenu-la-condition-normale_6034245_3232.html
Η συνέντευξη έχει δημοσιευθεί στα ελληνικά από το περιοδικό Βαβυλωνία <https://www.babylonia.gr/2020/03/31/giorgio-agaben-mas-lene-oti-prepei-na-anasteiloume-tin-zoi-gia-na-tin-prostatepsoume/>.

την αύξηση του κρατικού αυταρχισμού, μια τάση που παρατηρείται παντού και που μπορεί να βρει εντός της τρέχουσας καταστροφής μια νέα ευκαιρία για να πλήξει τα κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα και τις ελευθερίες των πολιτών; Μια μικρή υπενθύμιση είναι απαραίτητη για τους αμνησιακούς εραστές του κράτους: Ποιος διέλυε, ακόμη και χθες, την οργάνωση της νοσοκομειακής περίθαλψης στη Γαλλία; Ποιος ήθελε να επεκτείνει την επισφάλεια στην έρευνα και την ανώτατη εκπαίδευση; Ποιος επέβαλε εργασιακές και συνταξιοδοτικές μεταρρυθμίσεις που εξαθλιώνουν τους ανέργους του σήμερα και του συνταξιούχους του αύριο; Ποιος αγόραζε και αποθήκευε σφαιρίδια για τα όπλα που εκτοξεύουν πλαστικές σφαίρες, δακρυγόνα και χειροβομβίδες απεμπλοκής αντί να ανανεώσει τα αποθέματα σε μάσκες; Απάντηση: το κράτος, ή πιο συγκεκριμένα, οι εκπρόσωποί του στο πρόσωπο των κυβερνώντων, χωρίς να ξεχνάμε τους βουλευτές και την ανώτερη και μεσαία διοίκηση που τους υπακούει.

Επικαλούμενοι το κράτος ως αυτήν την προστατευτική μεταφυσική οντότητα, ένα είδος πολιτικού πατέρα που θα μας σώσει, ενδέχεται να ξεχάσουμε ότι είναι πρώτα από όλα μια διοικητική μηχανή σχεδιασμένη να κυριαρχεί σε έναν εθνικό πληθυσμό, που διοικείται και ασκείται από κυβερνώντες οι οποίοι, μόλις εκλεγούν, κάνουν ό,τι θέλουν, ή μάλλον κάνουν ό,τι υπαγορεύει η τάξη του κόσμου που κυριαρχείται από τη λογική του παγκόσμιου κεφαλαίου. Αντίθετα, αυτό που αναμένει ο πληθυσμός είναι ένα κράτος που δίνει κίνητρα, συντονίζει και χρηματοδοτεί την αλληλεγγύη, ένα κράτος δημοσίων υπηρεσιών, ένα κράτος που λαμβάνει υπόψη τα ζωτικά συμφέροντα του πληθυσμού, ένα κράτος των πολιτών για τους πολίτες, ένα κράτος υγειονομικών, εργαζομένων στην καθαριότητα, εκπαιδευτικών, κοινωνικών λειτουργών, ένα κράτος που εγγυάται την προμήθεια τροφίμων, που φροντίζει τους ηλικιωμένους, τους άστεγους, τους φτωχότερους και όλους τους άνεργους που θα πολλαπλασιαστούν. Εν ολίγοις, το αντίθετο του νεοφιλελεύθερου κράτους.

Ωστόσο, αυτό που ήδη εμφανίζεται είναι το αυταρχικό κράτος βαμμένο εκ νέου με τα εθνικά χρώματα, ένα κράτος βίαιο, ελευθεροκτόνο, υπερτροφικό, ένα κράτος ενάντια στον λαό, εναντίον των πολιτών και των αστικών, κοινωνικών και πολιτικών τους δικαιωμάτων. Αρκεί να δοθεί προσοχή στις λέξεις που χρησιμοποίησε ο Macron, που ωστόσο θα μπορούσαν να βρεθούν στο στόμα άλλων ηγετών, για να ακούσουμε να αντηχούν τα λόγια του Μονάρχη κραδαίνοντας το σπαθί του να

καλεί τους υγειονομικούς και τους εργαζόμενους να θυσιαστούν για την πατρίδα στον «πόλεμο ενάντια στον ιό». Η ηρωοποίηση του υγειονομικού προσωπικού πηγαίνει χέρι χέρι με την πιο κυνική περιφρόνηση της αληθινής σημασίας του έργου τους.

Υπάρχει κάθε λόγος να φοβόμαστε, όπως ο François Sureau, ότι οι «έκτακτες περιστάσεις» είναι, όπως χθες ο «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας», το πρόσχημα για τον περιορισμό των ελευθεριών, τον αυξανόμενο έλεγχο των ατόμων, την μόνιμη υποβάθμιση του εργατικού δίκαιου⁵. Για άλλη μια φορά, αρκεί να ενσωματώσουμε στο κοινό δίκαιο τους κατά παρέκκλιση νόμους της «κατάστασης έκτακτης υγειονομικής ανάγκης», της οποίας ο οργανικός νόμος παραβίασε το Σύνταγμα ... με τη συμφωνία του Συνταγματικού Συμβουλίου⁶! Αξίζει να σημειωθεί ότι το πρώτο αντανακλαστικό των ηγετών του κράτους, αντί να παρατείνουν το κύμα της αλληλεγγύης και να επικαλεστούν την πιο βασική κοινωνική αξία, ήταν να εφαρμόσουν τις πιο τιμωρητικές μεθόδους, φέρνοντας βροχή τα πρόστιμα, απειλώντας με φυλάκιση, μη διστάζοντας να κάνουν τους Γάλλους να αισθάνονται ένοχοι που βγήκαν στα δημόσια πάρκα την ημέρα των δημοτικών εκλογών. Έχει ειπωθεί πως αυτός ο ζήλος για την κυριαρχία της ασφάλειας έγινε για να κρύψει τις τερατώδεις αδυναμίες του κράτους σε θέματα υγείας. Αυτό είναι αναμφισβήτητο αληθές, αλλά υπάρχει κάτι βαθύτερο. Το δημοκρατικό κράτος, το κοινωνικό κράτος ή το εκπαιδευτικό κράτος είναι πολιτικές μορφές που υπήρχαν, και εξακολουθούν να υφίστανται υπό εξασθενημένη μορφή, αλλά δεν διέγραψαν ποτέ την αρχή της κυριαρχίας ή, για να διατυπωθεί με τα λόγια των παλιών νομικών, την αρχή της υπέρτατης κυριαρχίας του κράτους επί των υποκειμένων του. Το παλιό απολυταρχικό κράτος εξακολουθεί να εποπτεύει εκ των έσω υπουργεία, περιφέρειες και αστυνομικά τμήματα. Και αυτή ακριβώς η αρχή επιστρέφει σε κάθε κρίση σαν την καλπάζουσα φύση. Ακόμα και ο αρχηγός του μικρότερου κράτους, με την μικρότερη εμβέλεια, ντύνεται με την στολή ενός στρατάρχη του Ά Παγκοσμίου Πολέμου που στέλνει τους στρατιώτες του στο μέτωπο. Ο Trump ισχυρίζεται στις 13 Απριλίου ότι η εξουσία του Προέδρου των ΗΠΑ είναι «απόλυτη» και του δίνει το δικαίωμα να εναντιωθεί στους κυβερνήτες που θα αρνούσαν να επανεκκινήσουν

---

⁵ François Sureau, *Sans la liberté*, Tracts Gallimard, 2019.

⁶ Jean-Baptiste Jacquin, « Coronavirus : L'état d'urgence sanitaire ouvre des brèches dans l'Etat de droit », *Le Monde*, 28 mars 2020 https://www.lemonde.fr/societe/article/2020/03/28/coronavirus-l-etat-d-urgence-sanitaire-ouvre-des-breches-dans-l-etat-de-droit_6034751_3224.html

την οικονομία, προχωρώντας στο σημείο να σκεφτεί την αναστολή του Κογκρέσο προκειμένου να επιβάλει τις δικές του προτάσεις. Όσον αφορά τον επικίνδυνο Viktor Orbán, κατήργησε με μια μονοκοντυλιά τις πιο βασικές δημοκρατικές εγγυήσεις, αναλαμβάνοντας όλες τις εξουσίες για απεριόριστο χρονικό διάστημα.

Η χρεωκοπία της ιδέας της κρατικής κυριαρχίας

Όπως έχει αναπτυχθεί εδώ και αιώνες, η αρχή της κρατικής κυριαρχίας έχει δύο αδιαχώριστες πλευρές: την εσωτερική πλευρά, την κυριαρχία επί του πληθυσμού και την εξωτερική πλευρά, την υπεράσπιση του «εθνικού συμφέροντος», εάν είναι απαραίτητο ακόμα και με πόλεμο με άλλα κράτη. Αλλά πώς μπορούμε να την κατανοήσουμε σήμερα; Στην ομιλία του στις 31 Μαρτίου, ο Macron έκανε λόγο για «ανοικοδόμηση της εθνικής και ευρωπαϊκής κυριαρχίας μας», προσθέτοντας αμέσως μετά: «ξεκινήσαμε να το κάνουμε πριν από την κρίση προωθώντας μεταρρυθμίσεις που επιτρέπουν στη χώρα μας να είναι ανταγωνιστική». Για να το θέσουμε με σαφήνεια: το κάναμε μέσω νεοφιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων (ιδίως το «ανταγωνιστικό σοκ» που επέτρεπε στις εταιρείες να επωφεληθούν από φοροαπαλλαγές δισεκατομμυρίων). Αυτή η παραδοχή ρίχνει φως στον εξαγγελθέντα «επαναπατρισμό» της παραγωγής ιατρικού εξοπλισμού. Ο ίδιος ο όρος είναι παραπλανητικός. Μπορεί να σημαίνει την πρακτική προτεραιότητα που δίνεται στα τοπικού χαρακτήρα δίκτυα παραγωγής/κατανάλωσης, προκειμένου να μειωθεί το οικολογικό αποτύπωμα και να προωθηθεί ο έλεγχος των πολιτών επί του σκοπού της παραγωγής (ικανοποίηση των αναγκών). Αλλά μπορεί, επίσης, να σημαίνει τη δημιουργία βέλτιστων συνθηκών για τον διεθνή οικονομικό πόλεμο. Η εταιρεία Sanofi έχει ήδη ανακοινώσει την επιστροφή στο γαλλικό έδαφος ορισμένων από τις μονάδες παραγωγής της. Αυτό ακριβώς σημαίνει η κυριαρχία που διακηρύχθηκε από τον Macron: οι μεγάλες ιδιωτικές εταιρείες πρέπει να παράγουν σε Γαλλικό έδαφος, εξαρτώμενες από το κράτος το οποίο θα τους εγγυάται συνθήκες που θα τις καθιστούν διεθνώς ανταγωνιστικές. Έχουμε, λοιπόν, προειδοποιηθεί. Η ημέρα «μετά» θα είναι σαν την ημέρα «πριν», εκτός από το ότι ο ανταγωνισμός θα είναι ακόμα πιο σκληρός.

Οι πολιτικές σκοπιμότητες, η εμμονή του Macron για επιβολή συνταξιοδοτικής μεταρρύθμισης, αλλά πάνω απ' όλα το στενό εθνικό πνεύμα της κρατικής

γραφειοκρατίας, αποκρύπτουν την απόλυτη ανάγκη προετοιμασίας όσο το δυνατόν γρηγορότερα και όσο το δυνατόν πιο δυναμικά για να αποφευχθεί η εκατόμβη. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, ο οποίος σήμερα κατηγορείται, είχε προειδοποιήσει τους κυβερνώντες πολύ νωρίς για τη σοβαρότητα και τον παγκόσμιο χαρακτήρα της πανδημίας. Πολλοί από αυτούς, ξεκινώντας από τον Trump, άργησαν πολύ να αντιδράσουν. Ακόμα και σήμερα, αυτός ο εθνικισμός των κρατών εμποδίζει τη δημιουργία ενός πραγματικού συμβουλίου παγκόσμιας υγειονομικής έκτακτης ανάγκης. Κάθε χώρα αφήνεται μόνη της να αντιμετωπίσει την πανδημία, σαν να υπάρχουν 197 εθνικές επιδημίες. Ακόμη χειρότερα, οι πλουσιότερες χώρες, ξεκινώντας από τις Ηνωμένες Πολιτείες (Πρώτα η Αμερική!) άρχισαν να ανταγωνίζονται όλες τις άλλες χώρες για να καταλάβουν τα διαθέσιμα αποθέματα σε μάσκες, τεστ, αναπνευστήρες. Η εποχή των πειρατών έχει επιστρέψει. Το γεγονός ότι ο Macron ήταν σε θέση με ένα διάταγμα επίταξης να παγώσει τα αποθέματα 4 εκατομμυρίων масκών μιας σουηδικής πολυεθνικής για ένα μήνα (από τις 3 Μαρτίου έως τις 4 Απριλίου), ενώ οι μισές από αυτές προορίζονταν για την Ισπανία και την Ιταλία, οι οποίες πλήττονται σκληρά από την πανδημία, λέει αρκετά για την πρακτική του κρατικού εγκλήματος. Κατακερματισμένη από τους εθνικούς εγωισμούς, η Ευρωπαϊκή Ένωση προσφέρει ένα θλιβερό θέαμα: κλείσιμο συνόρων, απαξίωση των πολιτικών των άλλων, και πάνω από όλα πολλαπλές αντιφατικές στρατηγικές, λες και η «νίκη» στον «πόλεμο» ενάντια στον παγκόσμιο ιό θα μπορούσε να είναι μόνο εθνική. Και τι γίνεται με την έλλειψη συντονισμένης αντίδρασης απέναντι στην οικονομική κατάρρευση που απειλεί όλες τις ευρωπαϊκές χώρες χωρίς εξαίρεση; Μόλις έγινε λόγος για την αμοιβαιοποίηση των χρεών (τα «κορωνο-ομόλογα»), είδαμε, όπως στο αποκορύφωμα της συντριβής της Ελλάδας από την Τρόικα, να εκδηλώνεται η άσεμνη αλαζονεία των χωρών της Βόρειας Ευρώπης, με επικεφαλής την Ολλανδία και τη Γερμανία, απέναντι στις χώρες της Νότιας Ευρώπης οι οποίες κατηγορήθηκαν για υπερβολικές δαπάνες, τη στιγμή που τα αυτοσχέδια νεκροτομεία συνέχιζαν να γεμίζουν με φέρετρα στο Μιλάνο ή στη Μαδρίτη. Η θεσμική αποσύνθεση στο απόγειό της: Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο φαίνεται να έχει αποκοιμηθεί, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παραιτήθηκε από οποιαδήποτε ισχυρή πρωτοβουλία, έτσι ώστε το αμιγώς διακρατικό σύστημα, πέρα από κάθε έλεγχο, να επικρατήσει σήμερα αποκλειστικά με τη μορφή του Συμβουλίου των Αρχηγών κρατών και της Ευρωμάδας (Eurogroup).

Το πέπλο πέφτει. Η κυριαρχία του εθνικού κράτους είναι το απαραίτητο μέσο για τον ανταγωνισμό μεταξύ των κρατών, δημιουργώντας τις καλύτερες προϋποθέσεις για τη διευκόλυνση των διασυνοριακών κεφαλαιακών ροών. Σε αυτόν τον ανταγωνισμό βασίστηκε η οικοδόμηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, επιστρέφοντας μπούμερανγκ, αυτός ο ανταγωνισμός απειλεί σήμερα την ίδια της την ύπαρξη. Γενικότερα, η κρίση πρέπει να λειτουργήσει ως ευκαιρία για να επανεξεταστεί το ζήτημα της κρατικής κυριαρχίας. Όπως ο Foucault, έχουμε πολύ συχνά την τάση να αντιπασσόμαστε στην κυριαρχία και τον οικονομικό ορθολογισμό. Η πραγματικότητα είναι ότι η κρατική κυριαρχία δεν εξαφανίζεται εντελώς αναδεχόμενη αυτόν τον ορθολογισμό. Η προστασία του παγκόσμιου κεφαλαίου είναι το νέο *raison d' Etat* (αρχή του κρατικού συμφέροντος). Μπορούμε να το δούμε ξεκάθαρα στον τρόπο με τον οποίο, χωρίς να έρχεται πια σε δύσκολη θέση από τις προειδοποιήσεις των ειδικών, ο Macron αποφασίζει μόνος του το άνοιγμα των σχολείων για να επανεκκινήσει η οικονομία το συντομότερο δυνατό μετά από το ρητό αίτημα της επιχειρηματικής κοινότητας. Ακολουθώντας το σχήμα της ομιλίας του Macron στις 31 Μαρτίου: «κυριαρχία και αλληλεγγύη», υπάρχει μόνο μία εναλλακτική λύση: «κρατική κυριαρχία ή κοινή αλληλεγγύη».